

dekler je divji Indijanec zemlje gospodar, ni čuti pridne živalice; ko se vselijo na njih mesto omikani ljudje, berž je čbela pri nas. Zato Indijani, kadar zagledajo rōje novih gotov (ebel), koj žalostni čutijo, da se bojo mogli s svojim lovom dalje pomakniti, grobe svojih očetov zapustiti in nove domovine si iskati, zakaj znamenje jim so čbele, da so jim Evropci že blizo za petami.

O zadevah naše književnosti.

Naš slovenski narod, ki šteje le poldrugi milijon duš, ni samo med slovanskimi plemeni, temuč morda v vsi Evropi najmanjši narod, kateri književnost ima, (ako premore 1000 slovenskih knjig, kolikor jih na priliko do sedaj imamo, zadovoljiti pojemu književnosti). Poleg tega, da je tako majhen, še živi raztrešen po 6 avstrijskih kronovinah, v kranjski, štajarski, hrvatski, koroški, ogerski in beneški, obsut z najrazličnejšimi narodi evropejskimi: Taljani, Nemci in Madjari, v katerih sosedščini že stotine in stotine let živi, in le na južno-iztočni strani se tika hrvatsko-srbskih sorodnikov. Naravno je tedaj, da se je slovensko narečje v stotnoletni zavezi in v vsakdanjem vzajemnem radenju s svojimi sosedi mnogo ptujega duha napilo. In prvi naši pisatelji, izobraženi na ptuji kveder, so zares našo slovensčino zelo pokvarili, nevezemši s tem njih zaslug. Al v novejših časih so se počeli naši učeni skor samo in z neko posebno ljubeznijo s slovenskim jezikoslovjem baviti; in samo njim in njihni neutrudljivosti imamo zahvaliti, da so nam našo slovensčino tako lepo otrebili in očistili, da se gledé čistoče in národnega duha vredno dá postaviti na stran vsakega drugega slovanskega narečja.

Kar se naši književnosti od mnogo strani, tako rekši v zlo (!) piše, je to, da se misli, da je skor vsa v rokah našega duhovstva. Res je, da več ko polovica tega, kar se pri nas v letu piše, je od naših domoljubnih duhovnov pisano, in zopet več ko tri četertinke tega, je duhovnega, pobožnega obsežka. Al to je pri nas na Slovenskem potreba, neobhodna, silna potreba. „Initium sapientiae est timor domini.“ Naš narod hoče bukve imeti, ki jih brati zna in brati hoče. In to je najboljša, najtemeljitejša podlaga za razvitek naše književnosti, za napredek naše narodne omike. Kar je svetloba in gorkota za rastlino, to in še več so bravci za književnost.

Kdor se tega prepričati hoče, naj le gre na slovensko stran, in vidil bo, da v vsaki cerkvi, naj stoji še na taki visočini, naj bo skrita še v tako zabitem kraju, pri sveti maši ženske in možki, staro in mlado v molitvenih bukvicah bere in prebira pri vsaki kmetii, pri vsaki hišici in bajtici, naj bo še tako slaba in siromašna, bo bar jedno slovensko knjižico najdel, al so kake molitvene bukvice, al je „pratika“ ali „Drobtinice“, al „Blaže in Nežica“, al ktere druge od družtva sv. Mohora izdane itd. Tudi občine bo redke nahajal, v katerih ne bo bar jeden broj „Novic“ naših zlatih najdel, ali „Priatelj“, ali „Zgodnje Danice“! In to se mora vse le našim marljivim duhovnim v zahvalno zaslugo (ne pa narobe v zlo) pisati.

Gledé omike prostega naroda je slovenski poleg českega gotovo drugo pleme slovansko. Če smo tedaj ravno najmanjši, nismo zato tudi najzadnji; samo da bi naše duševne in materialne sile enakomerne bile naši volji za prosveto!

Primerimo pa našo književnost z nemško, talijansko, francozko ali katerogod drugo evropejsko neslovansko, prestrašili se bomo, da tamo dan na dan več knjig izlazuje, kakor pri nas v celem letu; da vseh naših knjig skupaj ni toliko, kolikor jih tamo jedno leto izlazi. Enakoverstno se tedaj nikakor ne dá s takim narodom stopati, to lahko vsaki jasno pregleda. Kje ali kakšen bi pa bil pomoček v ti zadregi, da nas naši sosede preveč ne prekosijo in potem siloma za seboj ne potegnejo?

Že gori sem napomenil, da se na južno-iztočni strani

tikamo sorodnega hrvatsko-srbskega naroda, in le od onde če od igda nam zamore pomoč priti. Ali nemili razdvoj v stvarici, ktera bi se dala tako lahko odstraniti, lomi vse jihue sile! In ta malenkost je hrvatska latinica in srbska cirilica. Nočem, da se spuščam v dolgo prepiranje in dokazovanje, da izražujejo oblike cirilskih pismen bolj značaj jezika slovanskega, da so se, tako rekši, prilicile našemu jeziku, da se je slovanski jezik prej pisal v cirilici, kakor v latinici, da se nje še sedaj večja stran slovanskega sveta služi itd. Kdor nam pa nasprotuje, da je ne zna čitati, tistemu dobrovoljno svetujemo, naj le vse svoje čitanje za steno obesi, ako ni zmožen se je v pol uri naučiti. Hrvatska in srbska književnost, ktere se tak tudi strogo razločiti ne daste, ako se jezik in ne pismena za razločivno znamenje vzame, bi združene v sredi jugoslovanstva na obe strani, na bugarsko in slovensko prevladajoče segale s svojim uplivom. In radi bi se onda bar mi Slovenci jim vpokorili v svojo in njihovo korist. *)

(Konec sledi.)

Svarilno in podučno.

Hudodelnik.

Žalosten izgled napačne otroške odreje.

II.

Ocvetavajo drevesa, ocvetavajo cvetlice poljske in vertne, napolnujejo se livade z zeleno travo, pa zopet se izprazni, — pride in prejde žetva, — pridejo k nam ptice popotnice, pa zopet letijo iz naših pokrajin v toplejše kraje, — porumeni se in pade z drevés listje — pride in prejde tergatev, — blagi jug se vklone ojestremu severju, — padajo snežinke po gorah in poljanah in cela priroda pokrije se z belo odejo, zmerzlina zakuje močvirja in potoke v ledene okove. To ponovljanje letnih časov razredilo se je med saboj že kake deset- in tudi večkrat, kar se je nad Ačimom vzdignil tamni griček groba. Ženo njegovo vidimo še vedno v črni obleki; vedno še žaluje po rajnem možu, in zvesto se derži storjene oblube, ostati vdova. To pa narveč še stori iz ljubezni do svojega jedinka. Mali Jefremček je odrastel v tem v zalega in verlega mladenčca.

V mestu V—ru se nahaja mnogo gostivnic in kavarn, ktere so vendar poleti večidel prazne, pozimi pa toliko polneje. Zimski večeri so dolgi, in marsikterega človeka bi dolgi čas terl, ako bi ne bilo v mestu krajev, v katerih se zamore krajšati. So pa po večih mestih še potrebne naprave, kakor, na pr. gledišča, bravnice itd., ktere kratijo ljudem dolge zimske večere. Nekteri obiskujejo té, nekteri zopet une kraje; kolikor glav, toliko misel. Nekteri si želí nahraniti duhá, drugi telo, in kar ta miluje in ljubi, to uni zametuje. Kdo pač more tudi spraviti dvé glavi pod en klobuk?

V neki kerčmi nižje verste in v odložnem kraju mesta sošlo se je bilo veliko družtvo, ki je sedelo krog dolge mize. Akoravno je kerčma zlo prostorna, vendar je vsa polna; — polna ljudi, pa še bolj polna tobakovega dima, tako da se skoz oblake komaj vidi goreča lojena sveča, kakor skoz gosto zimsko meglo oslabljeno zimsko solnce.

Obila množica se je tu sošla, ki žene velik hruš in truš, vpitje in kreg. Tu se igra, pije, prepéva, psuje, smeja, pomenkuje, prigovarja, prepira in obrekuje, tam se govori o slabostih in zmotah bližnjega; tu se delajo iz komarjev voli, iz pezdira bruni, tam se neusmiljeno in brezobzirno napada čast in poštenje sosedov; tu se grajajo in zasramujejo ljudje, svetniki in še samemu stvarniku se ne prizanese.

Večidel vidimo v ti veseli družbi — ako jo smemo

*) Teško je o književnih zadevah hrvatsko-srbskega narečja v obziru na slovensko kaj govoriti; oprezno se mora vsaka besedica prej pretehtati, da ne razkači kakega strastnika, kakor nas je unidan skušnja učila. Pis.

O zadevah naše književnosti.

(Konec.)

Naš najvikši namen odselej nej bo, ako nočemo, da idemo rakovo pot, se v pisavi bližati hrvatsko-srbskimu književnemu jeziku kolikor mogoče; in sicer s prvega, samo v takih knjigah, ktere niso za prosti narod pisane, ktere obsegajo n. pr. znanstvene ali leposlovne predmete, ker se od njih pisateljev in čitateljev meniti mora, da poleg slovenščine tudi druge slovanske narečja, posebno južne, bar razumijo, ako hočejo, da nosijo po Jan Kolarovi teoriji, ime učenega Slovana. Knjige pa za prosti narod naj se strogo slovenski pišejo, da so razumljive, in le časoma in oprezno bi se malo po malo morale na vzajemni književni jezik obračati. Ako se n. pr. namesto bode — bude, nam. rōka — ruka, nam. sim ali sem — sām, nam. dobriga ali dobrega — dobroga piše, se gotovo jezik ne vnerazumljiví, in take malenkosti bi pa vendar našo slovenščino zelo hrvatsko-srbsčini vjednačivati utegnile. Sej tudi naše podnarečja se samo v različnih samoglasnikih, in po različnim potezanji (prosodiji) razlikujejo, in naši sadašnji književni jezik ni nobeno tako podnarečje, ktero se bi bilo popelo na književni prestol; več je tako rekši proizvod vsih slovenskih narečij; ker se prej ni na to pazilo v tistem podnarečji pisati, ktero je najbližje drugim slovenskim, kar pa tudi mnogo pisateljev ni razsoditi zamoglo. In tako se je per convenientiam počelo to od vsakega podnarečja za obče veljavno jemati, kar se je najbolj dopadalo bez najmanjega, obzira na druge slovanske narečja. Ali sadašnost in napredovanje naše književnosti silno tirjate, s tega pota okretati, ter se bližati našim sosedom Hrvato-Srbom. Se ve da mi Slovenci večo žrtvo prinesemo jugoslovanski književni slogi, da opuščamo našo slovenščino, ktera tako prijetno zvoni, kakor pa Hrvati, kterim je samo treba pismene oblike promeniti. Ali kaj hočemo!

V ta namen nam je neobhodno treba jednega čisto belētričnega (lepoznavskega) lista v obsegu „Lumira“, ker to se ne da odlagati od dneva na dan, ako nočemo da naše narečje še bolj se od hrvatsko-srbskega oddaljuje in brezen med nami širi. Gotovo tudi marsikteri naših domorodcov to željo goji, da se opet osnuje pri nas kakšen čisto leposloven list, ker jih tako malo na jugu imamo. Sej naše čestivredne Novice ne zamorejo vsim v vsakem zadovoljivati, to je očitno. Zakaj so prejšne leta „Novice“, „Ljubljanski časnik“, „Celjske novine“, „Vedež“ in pozneje „Slovenska bčela“ skor na jedenkrat izlazivati zamogle. Zakaj bi se sedaj to ne dalo!? Tudi mož imamo dovolj, kteri bi dostojno takšen list vredovati zamogli. Naročnikov si mora se ve da vsaki časopis sam pridobiti, ali po mojem mnenji, bi se le sredno vredjen dobro uzdaržal. In sicer naj se tiska v jeziku Slovencu in Hrvato-Srbu lahko razumljivem, naj se polovica v latinici, polovica v cirilici tiska, da se tudi ta pri nas še bolj ukorenini. Dajmo, da spravimo z združeno močjo organ na noge, kteri bo zmožen nas jugoslovane književno složiti. Nam Slovencom je, ker smo najmanjji, da pričnemo! Bog daj, da to ne bi bilo „pium desiderium“ ali „glas, vpijočega v puščavi“.

Iz Zagreba.

K. Žavčanin.

Priprava o Kraljeviču Marku.

(Dalje.)

Pa ide k tretjemu kovaču, gde su kovali trideset osem kovačev, i veli: Bog pomozí, kovač. Bog plati, Marko, kaj si došel k meni? Došel sem ti, da mi načiniš jednu palicu od dvanajst centov, to je buzdovana; ja ti prvo velim, gda ga hitim vu vis, pa se protrgne gda opade, ne dobiš nikakove plače. Ovi 'si trideset osem kovačev kuju tak dugo dok skuju. Dojde Marko: no, jel je buzdovan gotov? Gotov

je, Marko. Kaži da vidim. Kak mu je dal, hiti ga vu vis tak visoko, da je tri dane i tri noči v zraku bil. Onda gda je išel dol, podél je Marko ledja; opal je na njega i hitel ga je na kla, i na nos i zube ga je krv oblejala, a buzdovan zdrav ostal. Ali Marko dukne taki gor i veli kovaču: ei, mili kovač, dobro si mi načinil, daj ruku, da ti platim. On mu ju dá i odseče mu s sabljum ruku: to ti budi, kovač, plača, da ne buš više nijednomu junaku takove batine delal.

Pa ide i odišel je k svoji majki pa ji veli: vidiš, majka, ovo ti junaka; ako budeš me psovala, s tim bum išel po svetu. Onda ga počne majka karati: zakaj si ti takov? zakaj ti ne živiš tak, kak drugi ljudi? imaš volove, pa ti hajda vu goru zelenu, pa ti ori pustare i ledine, pa tim hrani svoju staru majku.

Poslušá ju Marko, pa on 'zeme volove i ide. Ali ne je on odišel vu goru zelenu, da bi oral pustare i ledine; neg on ide pa orje careve drumove. Gda su to vidli Turci, išli su k Marku, tristo Turkov samih zbirnih junakov, pa mu veliju: zakaj ti, Marko, orješ careve drumove? imaš ti pustare i ledine. Pa nad njega, da ga poseču.

Gda to vidil Marko, ne je imel pri sebi ni sablje niti buzdovana, pa se lati pluga i potuče 'se tristo Turkov. Onda veli: ei, mili Bog, čudnoga junaka; pa kupi zlato od Turkov, pa pusti pluga a iz jarma volove i pušča ju vu goru zelenu: ajda, voleki, vu goru zelenu, pa se pasite i klatite se od jele do jele, kakti vtica kukavica; ne je dove Marko z vami oral, pa ni vezda više ne bu.

I ide kući pevajući: evo, majka, imaš dosti zlata pa ti živi, a ja ti idem vu svet, da me ne butvoje oko vidlo. 'Zeme si svojega buzdovana i sablju pa ide. Do jednoga mejana, gde ti piju Turci rusu vince pa se divane: radi bi mi poznali i vidili Kraljeviča Marka. Čuli smo, da je on na glasu junak. Je vu ovom Stombolu njegov brat Andro. On je junak ali veli, da je on išče vekši junak. Ha, pri kom je Andro Kraljevič? Pri jednom bašu, on bu vezda taki ovud mimo jahal. Dobro, ja ga bum počekal. Gda eto Andra Kraljeviča, jaše z bašum. Marko mu onda zavikne: ei, pobratim Kraljevič Andro. Hvala, neznati delija, morti si ti Kraljevič Marko, tako ti je oružje kak njegovo. Je baš istina, ja sem ti Kraljevič Marko. Ei pa dobro, ajdmo vu mejaj, da pimo kupu vina zato, da nas je tako milošča i sreča junačka sjedinila. Vezda se ne bojimo na majdan iti pram kakovomu carstvu.

I idu tako potem v jeden mejaj. Rekel je Kraljevič Marko: dedar mi zapevaj, Andro. Ei, mili brate, ja ti ne smem, mene bi Vila oblakinja prestrelila. Ei pa naj se bojati, ja sem ti ovdi. Posluhne Andro i zapeva tako, da su 'se grane padale. Na jedenput doleti sulica vu Andra i prevali se. A Marko se ozre, od kud je to doletelo i opazi vu oblaku Vilu, pograbi buzdovana i hiti ga vu Vilu tak, da ju je mam na kla hitel. Vila počne kričati: pusti me, Marko, ja ti oživim Andra, i dam ti konja vilovitoga, kaj buš mogel po zraku leteti. Marko ji dovoli, i ona nabere nekakove trave pa oživi Andra. A Marko dobi konja vilovitoga, pa oba odjašu vu mejan i piju rusu vince. A vu ovom mejanu bila je nekakova k....kučka. Ova se je zaljubila v Andra ali on ju niti pogledati ne je štel. Metala mu je zato vu vino sladkoga meda, da se je bolje napiti mogel. A Marko odišel je nekaj malo van, k....kučka vubila pa Andra. Ali gda Marko dojde vnuter, pograbi k....kučku, pa ju vodi vu goru zelenu, pa ju reznese na sablji: to ti budi, kučka, zakaj si vubila mojega brata Andra.

Ide dalje vu svet. Tumaral je sem tam i gda je zestal koga junaka, delil je ž njim sreću junačku, kak na primer s črnim Arapinom.

(Dalje sledí.)